

Duygu Gazetesi

İlk yayımlandığı dönemdeki adıyla *Çankırı'da Duygu* gazetesi, sekiz yıl süren yayın hayatına 9 Ekim 1930 tarihinde başlamış, 20 Ekim 1934 tarihli 202.sayıından itibaren de *Duygu* adıyla okuyucu karşısına çıkmıştır. Başlarda, perşembe günleri, haftada bir olmak üzere dört sayfa olarak çıkan ve dördüncü sayısından başlayarak da cumartesi günleri yayımlanan gazete, yayımlanmış olduğu dönemde, devrimlerin Çankırı'da benimsenmesinde *bir okul gibi* vazife görmüştür.

Sahibi ve başyazarı Ahmet Talat Onay ,neşriyat müdürü ise Celal Bey olan, *“İdarehanesi: İmaret’te”* ibaresinin yer aldığı gazete başlığında ayrıca, *“yazı işleri için başmuharrirre müracaat edilmelidir”* ifadesi bulunmaktadır. *“Sahibi: Ahmet Talat” ifadesi*, 46.sayıdan itibaren yerini, *“Sahibi ve başmuharriri: Ahmet Talat”* a bırakmıştır. Gazete, 19 Kasım 1938'deki 404.ve son sayısına kadar *“beheri 100 para”*dan satılmış; *“seneliği 150, altı aylığı 100 kuruş, geçen nüshalar 5 kuruş”* ibareleri de gazete başlığını çevreleyen bilgiler arasında yer almıştır.52.sayıdan başlayarak *“gazeteye yazılmayan yazılar geri verilmez”* ve *“ilanların her satırından 7 kuruş alınır; tekrar derci pazarlığa tabiidir”* cümleleri de başlık klişesine eklenmiştir.

Duygu, haber kaynağı olarak [Anadolu Ajansı](#)'ndan ve ulusal ölçekte yayın yapan gazetelerden elde ettiği haberleri, haftalık yayımlandığı göz önünde bulundurulursa, birkaç günlük bir gecikmeyle Çankırlı okuyucuyla buluşturmuştur.

Gazete içeriğinde *Vilayet Umumi Meclisiyle* ilgili haberler, yerel nitelikli gelişmeler, uluslararası ajanslardan aktarılan haberler, Çankırı Halkevinin faaliyetleri ve resmi ilanlar yer bulmuştur. Mamafih, gazetenin sahibi ve başyazarı olan A.Talat Onay'ın edebiyatçı ve siyasetçi olarak gazetede edebi , kültürel ve tarihî nitelikli yazılar ile yazı dizileri yayımlaması ve tanınmış bilim ve fikir adamlarının düşüncelerini gazeteye taşıyarak halkla buluşturmuş olması, *Duygu*'yu sıradan bir yerel gazete olmanın ötesine taşımıştır.

1885 yılında Çankırı'da doğan A.Talat Onay, Kastamonu ve İzmir'de yapmış olduğu edebiyat öğretmenliklerini müteakiben Zonguldak , Bolu ve Ankara Maarif Müdürlüklerinde bulunmuş, 2.dönem (1923), 3.dönem (1927), 4.(1931) ve 7.dönemde (1943) Çankırı'dan; 5 ve 6.dönemlerde de Giresun'dan milletvekili seçilerek TBMM'ye girmiştir. A.Talat Onay İzmir'de edebiyat öğretmenliği yaparken İttihatçıların İzmir'deki yayın organı olarak görülen, Haydar Rüştü' nün çıkardığı *Anadolu* gazetesinde yazıları çıkmıştır. Mütareke döneminde ise yine Haydar Rüştü tarafından *Duygu* gazetesinin yayımlanmaya başlamasıyla , bu gazetede başmuharrirlik, mütercimlik ve havadis toplayıcılığı da dahil olmak üzere gazetenin tüm yükünü büyük bir gayret ve özveriyle üstlenmiştir. Mütareke döneminde İzmir'de bir yıldan az süren yayın hayatı boyunca *Duygu* gazetesi, Celal Bayar'ın da destekleri ile Rumlara

karşı Türk tezlerinin cesurca savunuculuğunu yaparak İzmir basın tarihine derin izler bırakmıştır. Yıllar sonra, Çankırı 'da bu defa kendi sahibi olduğu *Duygu* adıyla bir gazete çıkararak A.Talat Onay düşünsel olarak gazetesinin yayın politikasına da yansımış olan Türkçülük akımının güçlü tesirinde kalmış; bunu, *"Nasıl Türkçü Oldum?"* başlıklı yazı dizisinde şöyle ifade etmiştir: *"İdadide geçen beş yıllık hayatımda hocalarımdan bir kere olsun (Türk-Türklük) sözünü eşitmedim. Çünkü hepsinin de dimağı Müslümanlık hastalığı ile malüldü. Yalnız bir kere müdür Memduh beyin tarih dersine başlarken "Osmanlıların cediti alası Kayıhan Türklerinden olup" basmakalıp sözlerini hatırlar gibi oluyorum Onsekiz yıllık bir gençlik çağında öğrenilen Müslümanlık; Kur'an lisanı Arapçadır; Arap veya Arnavut kavmi necibinden ibaret gibidir. Ben eminim ki muallimlerimizin hepsi de Türklük mevhumunun bikanesi ve çünkü heman hepsi de medreseden yetişme idiler. Türklerin uğradığı her hakaret kalbimi kanatıyordu, fakat (Türküm) demeğe dilim varmayordu, çünkü (Türklük) ne demek olduğunu bilmiyorum, kimse de öğretmemişdi ancak kendi düşüncemle, kendi buluşumla Türk olduğumu anlamışdım."*

Uzun yıllar milletvekili olmasına rağmen gazetecilik ve edebiyat uğraşlarını da devam ettirmeyi başaran A.Talat , *Duygu* gazetesinde siyasi yazılar yanında dil, edebiyat ,folklor ve halk edebiyatı ile ilgili yazılara ağırlık vermiş; gazetenin bilhassa dil sahasında girmiş olduğu polemikleri yurt çapında yankı uyandırmıştır. Bu gelişmede kuşkusuz , Ahmet Talat Onay'ın Türk Dili Tetkik Cemiyeti Dil Bilgisi Şubesi üyeliğine; *Duygu* gazetesinde yazıları çıkan Hasan Fehmi Beyin TDTC Derleme Şubesi üyeliğine ve yine *Duygu* gazetesi yazarlarından Ahmet Kemal Hacışeyhoğlu 'nun da aynı cemiyetin genel merkez üyeliğine seçilmiş olmaları ve bu meyanda dil işleri ile yoğun olarak ilgilenmeleri etken olmuştur.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti, *söz derleme* çalışmalarının yanı sıra dilimizde kullanılan yabancı kökenli sözcüklere, bütün okur yazarların ortaklaşa çalışmaları ile *karşılıklar* bulmak üzere bir dil anketi açmış; her gün 10-15 sözcük , gazetelerde oluşturulan dil köşelerinde yayımlanarak, halktan öz Türkçe karşılıklar gelmeye başlamıştır *Duygu* gazetesi de 1933 mart ayından başlayarak sayfalarında bu anketlere geniş yer ayırmıştır.

Duygu, dil alanında yapılan devrime güçlü bir destek vermiş; bunu, yayımlamış olduğu köşe ve yazı dizileri ile çeşitli yazar ya da gazetelerle girdiği polemikler ile göstermiştir: *"Dil Encümenine Göre Türkçemiz "*, *"Türkçe Nasıl Islah Edilir?"* , *"Bir İlim Encümeni'nde Cehil "Ediplerimize Göre Dil Encümeni"*, *"Dil Encümeninin Çıkardığı Her Kelime Kaça Malolur?"*, *"Osmanlıca'dan Türkçeye Karşılıklar Kılavuzu"*, *"Dil Gavgası"*, *"Dil Kurultayına Giderken Büyük Dil Anketi"* *"Dil Anketi"*, *"Dil Cemiyeti'nin İlan Ettiği Anketlere Cevap"*, *"Yüzyıl Önce Çankırı'da Öztürkçe Yazarlar"*, *"Dil Bahisleri: Bir Tenkide Cevap"* gibi, muhtelif tarihlerde yayımlamış olduğu yazılar bu doğrultudadır.

Devrimlerle beraber başlayan yeni yaşam biçiminin kökleşerek kurumsallaşması için başlatılan seferberliğin matbuat alanında Çankırı'daki temsilcisi *Duygu* gazetesi olmuştur . Köşe ve yazı dizileri, haberler ve haberlerin verilmiş ve yorumlanmış tarzı bu istikamette hayat bulmuştur .Gazete, haberciliğin yanı sıra, Çankırı halkını kültürel olarak bilinçlendirme ve devrimlere bağlı bir nesil yetiştirme misyonunu da içtenlikle benimsemiş gözükmektedir. Yayımlandığı dönemde gerek faaliyet gösterdiği vilayet olan Çankırı tarihi ve kültürü, gerekse de Türk tarihi ve edebiyatı alanlarında yayımlamış olduğu yazılar bu kanaati destekler niteliktedir.

Duygu, Çankırı coğrafyası, tarihi ve folkloru alanlarında yayımlamış olduğu yazılar, araştırmalar ve derlemeler ile döneminin önemli bir kültür merkezi olmuştur. Bu gelişmede A.Talat Onay gibi aydın ve edip bir siyasetçinin gazetesinin başyazarı ve sahibi olması kuşkusuz ki belirleyici olmuştur. Gazetede öne çıkan bir başka isim de *"Görüp İşittiklerim"* ve *"Çankırı Coğrafyası"* adlı eserleri ile Çankırı tarih ve edebiyatına büyük katkılar sağlayan

Ahmet Kemal Üçok'tur. Hacı Şeyhoğlu Hasan Üçok ise Kemal Üçok'un kardeşi olup Vilayet Matbaa Müdürlüğü yaparken "*Çankırı Tarih ve Halkiyatı Notları*" adlı eserini *Duygu Gazetesinde* yayımlamış olup aynı zamanda Çankırı Halkevi'nde dil ve tarih şubesi başkanlığı da yapmıştır. "*Görüp İştiklerim*" adlı köşesiyle Hacı Şeyhoğlu Ahmet Kemal; "*Çankırı Masalları*" adlı köşesiyle Ali Dehri Dilçin ; "*Çankırı Tarih ve Halkiyat Notlarından*" adlı köşesi ile Hacı Şeyhoğlu Hasan; "*Köşemden*" adlı köşesi ile Mitat Şakir ; "*Çankırı'da Halkçılık Araştırmaları*", "*Mustafa Kemal Enstitüsü*", "*Mustafa Kemal Mektebine Göre: İnkılapta Ahlâk*", "*İyi ve Güzel Şeylere Dair*" gibi yazı dizilerini tefrika ettiği "*Duygularım*" adlı köşesi ile H.Atilla Karahan; aforizma tarzında yazıları ile H.H.Kılıç; "*Bir Köy Öğretmeninin Hatıra Defteri*" ile Hasan Fehmi Turgal; "*Beni Af Et*" gibi 'çeşitli roman tefrikaları ile A.Turgut; hikaye ve şiirleri ile Şükrü Edip gazetenin belli başlı yazarları arasındadır. Bunlardan başka, sonradan çok ün kazanmış olan Faruk Nafiz, Zeki Ömer Defne , İ.Alaattin Gövsa, Abdülbaki Gölpınarlı, Orhan Şaik Gökyay, Yahya Kemal, Behçet Kemal Çağlar ve Besim Atalay gibi edebiyatçıların yazıları ya da şiirlerine de *Duygu* gazetesi sayfalarında rastlanmaktadır.

Bu bağlamda, *Duygu* gazetesinin 9 İkinci teşrin 1935 tarihli 257.sayısında, "*bugünün en yüksek şairi olan Tekirdağ Saylavı Bay Yahya Kemal'in başyazıcımız Talat Onay'a armağan ettikleri son bir şiirini okurlarımıza sunuyoruz*" duyurusuyla ve "*Eski ve aziz muhibbim Talat Onay'a* şeklindeki takriziyle büyük şair Yahya Kemal'in *Rindlerin Ölümü* şiiri yayımlanmıştır.

Duygu gazetesinde "*Türklüğe Dair Musahabeler*" başlığıyla yayımlanan yazılar ise 68. sayıdan başlayarak uzun süre devam etmiş; "*Türklüğü Sevmek*", "*Türklüğü Tanımak*", "*Anadolu'da Türkçe Yazı Nasıl Başladı*", "*Eski Coğrafi İsimler ve Bazı İstihlalar*", "*Lisanda Sadelik*", "*Türkler Eskiden Medeni İdiler*", "*Yeni Harfler*", "*Kızılbaşlar Hakkında*", "*Lisanda Tahavvüller*" ve "*Yeni Tutumluluk Hareketi*" gibi alt başlıklarla Türk tarihi ya da Türk dili hakkında görüşler beyan eden önemli bir köşe olmuştur. Ahmet Talat'ın "*Çankırı Tarih Vesikaları*" ile Veled Çelebi İzbudak'ın "*Yeni Şive İle Kitabı Dede Gorkut*", "*Uğuz Ata*" ve "*Orhun Abideleri*" gibi yazı ve incelemeleri de bu alanda gösterilebilecek başka örneklerdir.

Gazetenin 8. sayısından başlayarak yayımlanan "*Görüp Eştiklerim*" başlıklı köşe ise Hacı Şeyhoğlu Ahmet Kemal tarafından uzun zaman devam ettirilmiş; bu köşede kimi zaman Dünya tarihiyle ilgili tafsilatlı bilgiler ve ilmî gerçekler, kimi zaman da Osmanlı ya da Selçuklu tarihleri ile ilgili yazılar yayımlanmıştır. "*Hikâyecisi*" imzası ile yayımlanan "*Kissadan Hisse*" köşesi ise okuyucuya *fıkralar anlatmak suretiyle, güldürürken düşündürme* tarzında bir vazife görmüştür. "*Hikaye-i Şifayi ve Selvihan*", "*Esman ve Zeycan*", "*Çankırı Masalları: Yılan Bey*" ve "*Hürü*" başlıklı yöresel masalları ve hikayeleri bir dizi halinde *Duygu* gazetesi sayfalarında okuyucuyla buluşturan Ali Dehri Dilçin, bir diğer önemli köşe yazarıdır. "*Türk Atalarsözü*" başlığı altında uzun zaman boyunca kültürümüzde yer tutmuş atasözlerini *Duygu* gazetesi sayfalarında yayımlayarak geleneksel kültürü okuyucuyla buluşturan Ahmet Rıza da bir başka öne çıkan isimdir. Ahmet Rıza, nafia fen memuru olması hasebiyle, vazifesi gereği, Kastamonu, Sinop ve Çankırı havalisinde dolaşırken halktan işittiği dört bini aşkın atasözünü derleyerek yayımlanmasını sağlamıştır.

Duygu, yazı ve yorumlarında yeni kurulmuş olan rejimle oldukça uyumlu, uygulamaya konulan devrimlerle beraber *yeni dünya görüşünün* ve *yaşam biçiminin* de inançlı bir savunucusu olmuştur. Bu minvalde, çeşitli sayılarında, gazete sayfalarının en altında iri puntolarla yazılmış ve vatandaşa direkt olarak hitap eden, vereceği mesajı doğrudan iletme cihetine giden slogansı cümle ve duyurular bu yargıyı doğrular niteliktedir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası teşkilatlanması sürecinde de mevcut CHP yönetiminden yana bir yayın politikası izlenmiş, haberlerde ve yorumlarda, tarafsızlıktan oldukça uzak bir tutum göze çarpmaktadır.

98 gün süren Serbest Fırka teşebbüsünün hüsrarla sonuçlanması, *Çankırı'da Duygu* gazetesinin "Şaşarım Aklına" başlığı ile yayımlanan alaycı ve ironik değerlendirmelerinden de nasibini almıştır.

Ahmet Talat tarafından Anadolu ve Azerbaycan Türkçesinin gelişim aşamalarını tarihsel perspektif açısından değerlendirmeye imkan hazırlaması yönüyle büyük önem taşıyan Dasitanı Ahmet Harami Mesnevisi 59. sayıdan başlayarak *Duygu* gazetesinde tefrika edilmiştir. A.Talat Onay, gazetesinde, halk hikaye ve masallarının derlemesinin yapılarak unutulmaktan kurtarılması amacıyla yayımlanmasını teşvik etmiştir.

65.sayıdan başlayarak uzun bir süre devam eden Hacı Şeyhoğlu Hasan'a ait olan "*Çankırı Tarih ve Halkiyatı Notlarından*" başlıklı köşede de Çankırı'nın tarihi, edebiyatı ve folkloruna dair tespit ve ilmi bilgiler okuyucuyla paylaşılmış, "*Çankırı'da Ahi Teşkilatı*" "*Çankırı'da Sohbet Alemleri*", "*Çankırı'da Gezme Alemleri*", "*Çankırı'da Mahalli Adetler*" ,"*300 Yıl Evvel Çankırı Coğrafyası*" başlıklarıyla yayımlanan yazılar bulunmaktadır. "*Gelenler Gidenler*" başlığıyla ise gazetenin ilk sayfasında, Çankırı'ya şehir dışından gelen ya da giden devlet ricalinden bahsedilmektedir.

Duygu gazetesi, yerel gelişmelerin yanında dünyada cereyan eden hadiseleri de uluslararası ajanslardan derleyerek sayfalarına taşımış, Hatay meselesine 1936'dan itibaren özel bir ilgi ve hassasiyet gösterilerek, gündemde tutulmuştur. Gazete, yayınlarıyla Vilayet Meclisinin açılacak olmasının heyecanını günler evvelinden duyurup okuyucunun da bu heyecana ortak olmasını sağlamıştır. *Bir yerel gazete olarak da Çankırı'nın gelişmesi ve bayındır bir şehir olması* hedefine odaklanan *Duygu* gazetesi, eleştirileri ve tavsiyeleriyle, belediyeyi de bu amaca uygun hareket etmeye zorlayan yayınlar yaparken, A.Talat Onay, 47.sayıda, "*İsmet Paşa Hazretlerine Hürmetlerimle*" ithafıyla "*Bir Plançu*" yazısında , *hem bir siyasetçi hem de bir aydın* olarak Çankırı için yaptıkları çalışmaların bir bilançosunu, Çankırı kamuoyu ile paylaşmıştır.

A.Talât Onay'ın dönemin valisi Hüsnü Uzgören ile öteden beri yaşadığı anlaşmazlığa, İsmet İnönü'nün Çankırı'ya yapacağı ziyaret dolayısıyla *Duygu* gazetesinin özel bir nüsha çıkarma izninin verilmemesi ve gazetenin yayımlanma gününün cumartesiden pazartesiye alınması talebinin de kabul görmemesi eklenmiş; bu durum , gazetenin yayın hayatının son bulmasına neden olmuştur . Gelinen noktada, çıkarılan zorluklar ve vilayet yönetimiyle yaşanan anlaşmazlıklar yüzünden A.Talât, gazeteyi kapatmaya karar vermiş; bu doğrultuda, CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği 17 Aralık 1938 tarihli yazısında, *Duygu* gazetesinin kuruluş amacından başlayarak kapanmaya kadar uzanan süreci, yaşanan sorunları ve kapanma nedenlerini anlatmıştır.

Duygu gazetesi sekiz yıl süren yayın hayatı neticesinde, Çankırı matbuat alanına dair önemli bir kesit oluşturmasının yanında, 1930'lu yıllar Türkiye'sinin ruhunun anlaşılmasına hizmet ederek kültürel ve siyasal iklimi ile Çankırı şehrinin Türk modernleşmesi sürecindeki konumlanışını da ortaya koymuştur.

Uğur CENGİZ

KAYNAKÇA

I-Arşiv Kaynakları:

BCA.490.01.1318.374.4/5.

BCA.490.01.1318.374.4/1-3.

II-Kitap, Makale ve Tezler:

Akkaya, Nurçin, “**Taşrada Bir Değişim Örneği: Cumhuriyet’ in İlk Yıllarında Çankırı (1923-1939)**”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2008.

Ayhan, Bahattin, **Çankırı Tarihi**, Ankara 1998.

Ayhan, Bahattin, **Çankırı Tarih Kültür Turizm**, Ankara 2007.

Başer, Tayip, **Dünya Ve Bugünkü Çankırı**, İstiklal Matbaası, Ankara 1956.

Cengiz, Uğur, “**Çankırı’da Duygu Gazetesi’ne Göre (1930-1938) Çankırı’da Siyasal Yaşam**” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.

Demir, Gönül Türkan , “**Tarihsel Süreçte Vilayet Meclisî Umumîleri Ve Çankırı Örneği Üzerine Bir Değerlendirme**” , Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Çankırı,4.(1).

Güleşen,Sait Zübeyr, “**Çankırı’da Siyasal Hayat (1923-1945)**” , Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çankırı 2013.

İmer, Kâmile, ” **Türk Yazı Dilinde Dil Devriminin Başlangıcından 1965 Yılı Sonuna Kadar Özleşme Üzerine Sayıma Dayanan Bir Araştırma** ” , Türkoloji Dergisi, Sayı:1, Cilt:5, Ankara 1973.,ss175-190.

Kaya, Murat, “**Mütareke Dönemi’nde İzmir’de Türklerin Sesi: Duygu Gazetesi** “, Uşak’ın Yunan İşgalinden Kurtuluşunun 100.Yıl Hatırası Sempozyumu Bildirileri Cilt:2 ,Nobel Bilimsel Eserler Yayıncılık, Ankara 2023.

Koçak, Cemil ,“**Belgelerle İktidar Ve Serbest Cumhuriyet Fırkası** “, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

Kurnaz, Cemal, **Ahmet Talat Onay: Hayatı ve Eserleri**, Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1999.

Lewis Bernard, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2009.

Onay,Ahmet Talat, “ **Türk Halk Şiirinde Şekil ve Türler**”, Haz.Cemal Kurnaz, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2022.

Onay, Ahmet Talat, “**Millî Mücadele Yazıları**” (Haz.Cemal Kurnaz, Şefika Kurnaz), MEB Yayınları, Ankara 1993.

Onay, Ahmet Talat, “**Sarı Çiğdemler**”, (Haz.Cemal Kurnaz),MEB Yayınları, Ankara 1993.

Öz, Esat, **Türkiye’de Tek Parti Yönetimi Ve Siyasal Katılım (1923-1945)** , Gündoğan Yayıncılık, Ankara 1992.

Renda, Abdülhalik, “**Hatırat**” ,Yayına Haz.Aytaç Demirci -Sabri Sayarı, YKY, İstanbul 2018.

Şapolyo, Enver Behnan, **Türk Gazetecilik Tarihi Ve Her Yönü İle Basın**, Güven Matbaası, Ankara 1971.

Topuz, Hıfzı, **100 Soruda Türk Basın Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973.

Üçok, Ahmet Kemal , **Çankırı Coğrafyası**, Okuyan Adam Yayınları, Ankara 2002.

III-Sürekli Yayınlar:

Çankırı'da Duygu,9 Ekim1930,Sayı.1.

Çankırı'da Duygu,16 Ekim 1930, Sayı:2.

Çankırı'da Duygu, 22 Kasım 1930,Sayı:7.

Çankırı'da Duygu, 14 Şubat 1931,Sayı:19.

Çankırı'da Duygu, 18 Mart 1933,Sayı:124.

Çankırı' da Duygu, 29 Nisan 1933,Sayı:129.

Çankırı'da Duygu,26 Ağustos 1933,Sayı:146.

Duygu 17 Kasım, 1934,Sayı:207.

Duygu 9 Mayıs, 1935,Sayı:231.

Duygu 16 Mayıs 1935 Sayı : 232.

Duygu 22 Haziran 1935, Sayı : 237.

Duygu 11 Haziran, 1936,Sayı:277.

Duygu 17 Ekim 1936,Sayı: 304.

Duygu 5 Şubat 1938 Sayı: 369.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/duygu-gazetesi/?pdf=6888> adresinden erişilmiştir